

Intellectual Archive

$$\frac{R^2}{2A^2} = \frac{8\pi G}{c^4} \frac{T^2}{H}$$
$$\Omega = 4 \frac{(1+2A^2 - 4A^2)}{(1-2A^2 + 4A^2)} = A(1+4A^2 - 2A^2)$$
$$\frac{R^2}{2A^2} = \Omega^2 = \omega^2 \wedge \omega^2 = \omega^2 \wedge \omega^2 = \frac{a'}{ab} \frac{b+\pi b'}{7b^2} \omega^2 \wedge \omega^2$$
$$\left[\left(\frac{V_r}{r} \right)^2 + \left(\frac{\partial V_z}{\partial z} \right)^2 \right] + \left(\frac{\partial V_r}{\partial z} + \frac{\partial V_z}{\partial r} \right)^2 + \left(\frac{\partial V_\phi}{\partial r} - \frac{V_\phi}{r} \right)^2 + \frac{2V_r}{r} \left(\frac{\partial V_z}{\partial r} + \frac{\partial V_r}{\partial z} \right)$$
$$\frac{r^2 + \epsilon}{c^2} \approx 10^{-10} \div 10^{-11}$$

Volume 12

Number 4

October - December
2023

Intellectual Archive

Volume 12, Number 4

Publisher : Shiny World Corp.
Address : 9200 Dufferin Street
P.O. Box 20097
Concord, Ontario
L4K 0C0
Canada

E-mail : support@IntellectualArchive.com
Web Site : www.IntellectualArchive.com
Series : Journal
Frequency : Every 3 months
Month : October – December 2023
ISSN : 1929-4700
DOI : 10.32370/IA_2023_4
Trademark : **IntellectualArchive™**

© 2023 Shiny World Corp. All Rights Reserved. No reproduction allowed without permission.
Copyright and moral rights of all articles belong to the individual authors.

Editorial Board

Editor in Chief

Mark Zilberman, MSc, Shiny World Corporation, Toronto, Canada

Scientific Editorial Board

Viktor Andrushhenko, Rector of Dragomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine), Academician of National Academy of Pedagogical Sciences in Ukraine, corresponding member of National Academy of Sciences in Ukraine, Professor, Doctor of Science in Philosophy

John Hodge, MSc, retired, USA

Petr Makuhin, PhD, Associate Professor, Philosophy and Social Communications faculty of Omsk State Technical University, Russia

Miroslav Pardy, PhD, Associate Professor, Department of Physical Electronics, Masaryk University, Brno, Czech Republic

Lyudmila Pet'ko, Executive Editor, PhD, Associate Professor, Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Intellectual Archive, Volume 12, Number 4

Publisher : Shiny World Corp.
Address : 9200 Dufferin Street
P.O. Box 20097
Concord, Ontario
L4K 0C0
Canada

E-mail : support@IntellectualArchive.com
Web Site : www.IntellectualArchive.com
Series : Journal
Frequency : Every 3 months
Month : October – December 2023
ISSN : 1929-4700
DOI : 10.32370/IA_2023_4
Trademark : **IntellectualArchive™**

© 2023 Shiny World Corp. All Rights Reserved. No reproduction allowed without permission. Copyright and moral rights of all articles belong to the individual authors.

Activation of Constructive Trends in the Development of Independence in Youth Personality in Light of its Gender Characteristics

Bakka Yuliia

*Lecturer at the Department of Practical Psychology
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine)
orcid.org/0000-0003-2300-9326*

Abstract

The article presents the results of the author's psychological training designed to activate constructive trends in the development of personality independence in young people, considering its gender characteristics: androgynous, feminine, masculine. The article analyzes the effectiveness of the training for the development of personal independence in young people. According to the model of implementing the system of corrective and developmental actions, the indicators of independence were subjected to input control before the psychological impact, output control after the introduction of psychological impact, and comparison of the measurement results before and after the psychological impact in the experimental and control groups of subjects. The following parameters of indirect self-esteem are analyzed: «intrinsic motivation», «independence», «decisiveness», «activity», «initiative», «responsibility», «resilience», «self-knowledge», «self-confidence», «positive self-esteem», «curiosity». The peculiarities of manifestation of indicators of volitional organization of personality are also determined. In this regard, the measurement was carried out according to such indicators of independence as «value and meaning organization of personality», «organization of activity», «determination», «perseverance», «self-control». The specifics of the manifestation of the indicator «interpersonal dependence-intrapersonal independence» before and after the application of the training program are revealed. It has been established that training for the development of personal independence in young people is an effective psychological tool for forming the most important components of independence as a systemic quality of personality: the initiative and autonomous aspects of independence; its regulatory and volitional aspects; as well as aspects related to the realization of an independent lifestyle by a person.

Key words: youth personality, independence, self-initiation, self-regulation, self-realization, masculinity, femininity, androgyny.

Постановка проблеми. У контексті розвитку самостійності особливого значення набуває реалізація компетентнісного підходу в сучасній освіті, відповідно до якого на становлення самостійності мають вплив особистісні компетентності, компетентності міжсуб'єктної взаємодії, компетентності діяльності, якими оволодіває особистість в процесі навчання (Н. Бібік [3], Л. Помиткіна [13]). Вагомим теоретичним підґрунтям розвитку самостійності стає ціннісно-особистісний підхід, що передбачає орієнтацію особистості на «іншого» як значимого, «цінного» і, водночас, на свої внутрішні ресурси в процесі взаємодії, завдяки чому – внаслідок становлення ціннісної самосвідомості – актуалізуються можливості особистості до самозмінюваності, самовдосконалення і самоздійснення (В. Волошина [4; 5]). У контексті розвитку самостійності особистості

зазначимо про важливість використання теоретичних положень полісуб'єктного діалогічного підходу, що забезпечує пріоритет «суб'єкт-суб'єктних» стосунків у взаємодії (М. Павлюк [7; 9]). Згідно з цими підходами, особистість є цілісною системою, внутрішні умови якої дають змогу здійснювати зовнішні психологічні впливи, в тому числі й коригувально-розвивального характеру. Означені підходи зумовлюють визначення основних компонентів розвитку самостійності в юнацькому віці – детермінанти самоініціації, детермінанти саморегуляції, детермінанти самореалізації особистості. До того ж, запровадження особистісно-діяльнісного, компетентнісного, ціннісно-особистісного, полісуб'єктного діалогічного підходів, в ході застосування інтерактивних форм навчання, створює умови для гармонійного саморозвитку і самовдосконалення особистості юнацького віку завдяки стимулюванню її самостійності з урахуванням потреб, інтересів, цінностей, світоглядних установок, гендерних характеристик.

Мета статті – висвітлення результатів застосування психологічного тренінгу розвитку самостійності особистості в юнацькому віці з урахуванням її гендерних характеристик.

Результати дослідження. Психологічний тренінг розвитку самостійності особистості в юнацькому віці застосовано нами як ефективний метод активного соціально-психологічного навчання, що характеризується результативністю, відкритістю до пізнання, міжсуб'єктною взаємодією, залученістю, саморозкриттям, індивідуальною і груповою рефлексією, передачею і відпрацюванням психологічних знань, навичок і вмінь, пошуком способів розв'язання завдань особистісного зростання його учасниками. У свою чергу, особистісне зростання полягає в самопізнанні, гармонізації особистості, подоланні нею внутрішніх перешкод на шляху до самовизначення, застосуванні власних ресурсів, вияві спонтанності, розкритті власного творчого потенціалу. Тренінг як своєрідна психологічна дія, створено нами на основі використання активних методів групової роботи і запроваджено у формі спеціально організованого спілкування, у ході якого вирішувалися питання активізації конструктивних тенденцій розвитку самостійності особистості юнацького віку з урахуванням гендерних особливостей її становлення. З огляду на це, психологічний тренінг розвитку самостійності в юнацькому віці орієнтований на актуалізацію потреб,

цінностей, спрямувань особистості. У ході його проведення створено передумови для аналізу особистістю власних можливостей, шляхів реалізації поставлених цілей, обміркування перспектив саморозвитку, раціонального планування своїх дій у заданому напрямі, опрацювання ефективних стратегій поведінки в інтерактивній соціальній групі.

У ході дослідження визначено детермінанти самостійності, активізація яких посилює конструктивні тенденції у становленні цілісної особистості в юнацькому віці. Такі детермінанти самостійності було виокремлено у три послідовно пов'язані між собою групи. Відповідно до цього психологічний тренінг розвитку самостійності особистості було складено з трьох змістових блоків: блок самоініціації, блок саморегуляції, блок самореалізації особистості.

Перший блок «Самоініціація активності як аспект самостійності особистості», зміст якого розкриває особливості самостійності особистості у ракурсі виникнення, породження активності, самостійного вибору цілей, мотивів власних дій. На заняттях першого блоку студенти знайомляться зі специфікою ціннісно-сислової організації особистості, мають змогу усвідомити смисл своєї активності, збагнути, наскільки відповідає власна поведінка ціннісним і розумовим орієнтирам, мають можливість осмислити вплив внутрішніх чинників на поведінку і діяльність, досягнути важливості для розвитку самостійності таких особистісних рис, як незалежність, рішучість, ініціативність.

Другий блок «Саморегуляція особистості у ракурсі розвитку її самостійності», зміст якого розкриває специфіку регуляції і управління особистістю своєю активністю, а також визначає вольові аспекти діяльності у контексті розвитку самостійності в юнацькому віці. На цьому етапі під час розвивально-коригувальної роботи студенти набувають знань, умінь щодо організації, структурування своєї діяльності і поведінки; досягають розуміння значення самоконтролю для досягнення запланованих цілей, навчаються вибудовувати пріоритети у здійсненні своїх вчинків; усвідомлюють важливість розвитку цілеспрямованості, відповідальності, життєстійкості для становлення самостійності особистості.

Третій блок «Самореалізація особистістю самостійного стилю свого життя», суть якого полягає у розкритті внутрішнього потенціалу особистості, а увага акцентується на реалізації нею самостійного стилю власного життя. На цьому етапі тренінгової роботи

розвивально-коригувальний вплив спрямовано на розвиток самопізнання особистості, набуття нею індивідуального досвіду щодо рефлексії власних якостей, можливостей, цінностей, життєвих намірів. Розглядаються питання розвитку упевненості в собі, довіри до себе, позитивної самооцінки, прийняття себе особистістю. Серед важливих атрибутів самостійності особистості розглядається набуття нею якостей допитливості і наполегливості у здійсненні поставленої мети.

Своєрідністю тренінгової програми з активізації конструктивних тенденцій розвитку самостійності особистості в юнацькому віці стало приділення уваги гендерним аспектам її генезису, як-от спрямованість на нейтралізацію домінування чоловічої чи жіночої статі; вільний вибір гендерної ідентичності; заохочення до оволодіння діяльністю, що відповідає інтересам особистості; тенденція до усунення впливу жорстких, гендерно-стереотипних схем поведінки; відмова від деструктивних, дискримінаційних, некоректних або застарілих моделей функціонування особистості юнацького віку в сучасному соціальному середовищі.

Розвивально-коригувальна робота з розвитку самостійності особистості здійснювалася упродовж 2021–2022 рр. серед студентів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова віком від 17 до 25 років. Психологічний тренінг складено з 20 групових занять тривалістю 1 год. 20 хв. кожне. Тренінгові заняття з розвитку самостійності відбувалися з періодичністю один-два рази на тиждень, що давало учасникам змогу засвоїти опрацьований матеріал, осмислити його і застосовувати на практиці у повсякденному житті. Перевірка ефективності впливу тренінгової програми на розвиток самостійності особистості в юнацькому віці забезпечувалася через утворення двох експериментальних груп досліджуваних: експериментальної (N = 70) і контрольної (N = 68).

З метою апробації і перевірки ефективності авторської тренінгової програми з активізації конструктивних тенденцій розвитку самостійності особистості в юнацькому віці застосовано методику «Опосередкована самооцінка самостійності» (ОСС) (М. Павлюк) [8], методику дослідження вольової організації особистості (ВОО) (А. Хохлов) [13], методику Б. і Дж. Уайнхолдів (B. Weinhold & J. Weinhold) (The Codependency Self-Inventory Scale, CSIS [14]). Розподіл експериментальної і контрольної вибірок за критерієм «маскуліність-фемінність» особистості реалізовано за допомогою

методики BSRI (Bem Sex Role Inventory) С. Бем [6].

Отримані за критерієм «маскулінність-фемінність» показники, було перераховано у коефіцієнти статево-рольової ідентичності особистості – коефіцієнт маскулінності (Mk) і коефіцієнт фемінності (Fk). Згідно з правилами вимірювання показників за шкалою «маскулінність-фемінність», коефіцієнт маскулінності (Mk) розраховано за формулою: $\sum M/20$, де M – сума показників шкали маскулінності; коефіцієнт фемінності (Fk) обчислено за формулою: $\sum F/20$, де F – сума показників шкали фемінності.

Обраховані коефіцієнти маскулінності і фемінності, за допомогою яких визначається тип конструкта «маскулінність-фемінність» особистості в юнацькому віці, дали змогу розподілити загальну експериментальну вибірку на чотири групи – андрогінну, фемінну, маскулінну, недиференційовану. Так, якщо Mk – коефіцієнт маскулінності, і Fk – коефіцієнт фемінності, дорівнювали або становили величину більшу, ніж 0,50, то досліджуваних було віднесено до андрогінної групи. За умови, коли коефіцієнт Mk складав величину 0,30–0,65, а Fk сягав величини 0,6–0,80 і більше, то робився висновок про приналежність досліджуваних до фемінної групи. У разі, коли коефіцієнт Mk становив величину, більшу за 0,80, а Fk – меншу, ніж 0,65, то досліджувані вважалися належними до маскулінної групи. Якщо коефіцієнти Mk і Fk були меншими або дорівнювали величині 0,40, то це слугувало індикатором приналежності досліджуваних до недиференційованої групи. Відповідно до визначених коефіцієнтів «маскулінності-фемінності», загальну експериментальну вибірку було розподілено на групи: андрогінну – 49 досліджуваних (70 %), фемінну – 14 досліджуваних (20 %), маскулінну – 5 досліджуваних (7 %), недиференційовану – 2 досліджуваних (3 %) (Рис. 1).

Рис. 1. Розподіл експериментальної вибірки за критерієм «маскулінність-фемінність» особистості.

Згідно розробленої нами моделі реалізації коригувально-розвивального впливу, визначені показники самостійності було піддано вхідному контролю (вимірюванню) *до* здійснення психологічного впливу, вихідному контролю (вимірюванню) *після* психологічного впливу, порівнянню результатів вимірювання *до* і *після* психологічного впливу в експериментальній і контрольній групах досліджуваних, а також аналізу і оцінці ефективності здійснення психологічного впливу. Для порівняння двох залежних вибірок за частотою прояву вимірювального ефекту *до* та *після* здійснення психологічного впливу застосовано статистичний Т-критерій Вілкоксона.

Аналіз одержаних результатів засвідчує про те, що в андрогінній групі досліджуваних, внаслідок запровадження тренінгової програми, спостерігається зростання показників прийняття особистістю себе, своїх якостей, можливостей, прагнень, досягнень. Підвищується рівень усвідомлення особистістю смислу своєї діяльності і поведінки, розуміння впливу внутрішніх чинників на власну активність, її відповідність ціннісним орієнтирам. До того ж, позитивні зміни у вияві показників самостійності характеризуються тим, що у досліджуваних андрогінної групи збільшується здатність до досягнення поставленої мети, підвищується незалежність у діях і вчинках. Меншою мірою, хоча і з позитивною динамікою, конструктивні зміни стосуються спроможності особистості організувати власну активність; функціонувати ефективно, незважаючи на перешкоди; уміння брати на себе відповідальність за

результати власних дій, контролювати свою поведінку в критичних ситуаціях; бажання самостійно опанувати нові знання, уміння і навички.

У досліджуваних феміній групі, внаслідок застосування тренінгової програми, спостерігається зростання показників усвідомлення особистістю індивідуального досвіду, рефлексії власних якостей, цінностей, життєвих намірів, поведінки. Покращується показники прийняття себе особистістю – своїх якостей, можливостей, досягнень. Відзначається переважання впливу внутрішніх особистісних чинників на діяльність і поведінку. Підвищується стійкість рішень, ухвалених особистістю щодо виконання своєї активності, непохитність в ухваленні своїх рішень, наполегливість у здійсненні власних дій, незалежність у вчинках. Підвищується здатність особистості до самостійного вибору і реалізації оптимальних варіантів поведінки, що відповідають заданим умовам, структурування своєї діяльності, визначення пріоритетів щодо її здійснення. Меншою мірою конструктивні зміни у розвитку самостійності досліджуваних феміній групи стосуються уміння долати труднощі і перешкоди, брати на себе відповідальність за результати власних дій, контролювати свою поведінку в утруднених ситуаціях.

Зміни у вияві показників самостійності досліджуваних маскулінної групи вказують на те, що внаслідок застосування тренінгової програми покращились характеристики самопізнання, довіри до себе, розуміння своїх можливостей, цінностей, життєвих намірів. Підвищився рівень усвідомлення свого індивідуального досвіду, здатність до подолання сумнівів щодо здійснення своєї активності. Відзначається переважання впливу внутрішніх чинників на діяльність і поведінку особистості, підвищується її незалежність у вчинках і діях. До того ж, внаслідок застосування тренінгової програми у досліджуваних маскулінної групи підвищилась здатність до самостійного вибору цілей і оптимальних стратегій поведінки; а також спроможність до структурування своєї діяльності, визначення пріоритетів своїх учинків. Меншою мірою конструктивні зміни торкнулися характеристик, що розкривають ступінь розуміння особистістю смислу своєї активності; здатність контролювати свою поведінку в критичних ситуаціях; спроможність функціонувати, незважаючи на труднощі і перешкоди; бажання самостійно оволодіти новими знаннями, уміннями, навичками; спроможність брати на себе зобов'язання і відповідати за результати власних дій.

Унаслідок того, що чисельність недиференційованої групи досліджуваних виявилася недостатньою за розміром і унеможливила проведення статистичної процедури обрахування сили вимірювального ефекту, одержані результати було піддано аналізу в межах загальної експериментальної вибірки.

Для оцінки ефективності застосування тренінгу розвитку самостійності особистості в юнацькому віці, нами було проаналізовано результати, одержані в ході дослідження експериментальної вибірки в цілому. Статистичному аналізу піддано такі параметри опосередкованої самооцінки особистості, як-от «внутрішня мотивація», «незалежність», «рішучість», «активність», «ініціативність», «відповідальність», «життєстійкість», «самопізнання», «упевненість в собі», «позитивна самооцінка», «допитливість». До того ж встановлено особливості вияву показників вольової організація особистості. Вимірювання здійснювалось за такими показниками, як-от «ціннісно-смілова організація особистості», «організація діяльності», «рішучість», «наполегливість», «самовладання», «самостійність».

Результати описової статистики вказують на збільшення величин середнього значення, медіани, мінімального значення, що описують центральну тенденцію розвитку вимірюваних параметрів самостійності *після* здійснення коригувально-розвивального впливу, порівняно з результатами *до* його запровадження. До того ж, встановлено зменшення величини стандартного відхилення та дисперсії (варіабельності, міри відхилення значень від центру розподілу) показників опосередкованої самооцінки самостійності особистості, вольової організації особистості *після* здійснення коригувально-розвивального впливу, порівняно з аналогічними показниками *до* його запровадження. Такі результати вказують на підвищення середніх значень обчислюваних показників опосередкованої самооцінки самостійності особистості і зменшення міри розсіювання цих значень навколо центрів розподілу, тобто збільшення їх однорідності з тенденцією до зростання у загальній експериментальній вибірці внаслідок застосування тренінгу розвитку самостійності.

Для порівняння одержаного ефекту і оцінки достовірності зсуву вимірювальних параметрів у загальній експериментальній вибірці, встановлено кількість позитивних, негативних і зв'язаних рангів між показниками самостійності особистості за Т-критерієм Вілкоксона (Табл. 1).

Так, внаслідок запровадження тренінгової програми в загальній експериментальній групі досліджуваних встановлено позитивний зсув у вияві таких показників самостійності особистості, як-от «позитивна самооцінка» ($T = -6,310$ при $p = 0,000$), «упевненість в собі» ($T = -6,132$ при $p = 0,000$), «самопізнання» ($T = -6,212$ при $p = 0,000$), «внутрішня мотивація» ($T = -5,811$ при $p = 0,000$), «активність» ($T = -5,654$ при $p = 0,000$), «незалежність» ($T = -5,809$ при $p = 0,000$), «рішучість» ($T = -6,004$ при $p = 0,000$), «самостійність (незалежність)» ($T = -5,762$ при $p = 0,000$), «наполегливість» ($T = -5,636$ при $p = 0,000$), «організація діяльності» ($T = -5,701$ при $p = 0,000$), «ціннісно-смыслова організація особистості» ($T = -5,525$ при $p = 0,000$). Не встановлено позитивного зсуву у вияві показників: «життєстійкості» ($T = -3,568$ при $p = 0,000$), «ініціативності» ($T = -3,443$ при $p = 0,001$), «рішучості» ($T = -2,636$ при $p = 0,008$), «відповідальності» ($T = -2,220$ при $p = 0,026$), «допитливості» ($T = -2,236$ при $p = 0,025$), «самовладання (самоконтролю)» ($T = -3,589$ при $p = 0,000$).

Таблиця 1

Вияв показників самостійності особистості в загальній експериментальній вибірці (до та після застосування тренінгової програми за T-критерієм Вілкоксона)

Показники самостійності	Негативні ранги	Позитивні ранги	Зв'язані ранги	Середній ранг (негативний)	Середній ранг (позитивний)	Сума рангів (негативних)	Сума рангів (позитивних)	Коефіцієнт (T-Віллкоксона)	Рівень асимптотичної значущості (2-сторонній)
Внутрішня мотивація	3 ^a	46 ^b	21 ^c	17,00	25,52	51,00	1174,00	-5,811 ^d	0,000
Незалежність	1 ^a	43 ^b	26 ^c	15,00	22,67	15,00	975,00	-5,809 ^d	0,000
Рішучість	0 ^a	8 ^b	62 ^c	0,00	4,50	0,00	36,00	-2,636 ^d	0,008
Активність	4 ^a	45 ^b	21 ^c	20,00	25,44	80,00	1145,00	-5,654 ^d	0,000
Ініціативність	0 ^a	15 ^b	55 ^c	0,00	8,00	0,00	120,00	-3,443 ^d	0,001
Відповідальність	0 ^a	6 ^b	64 ^c	0,00	3,50	0,00	21,00	-2,220 ^d	0,026
Життєстійкість	0 ^a	16 ^b	54 ^c	0,00	8,50	0,00	136,00	-3,568 ^d	0,000
Самопізнання	1 ^a	49 ^b	20 ^c	16,50	25,68	16,50	1258,50	-6,212 ^d	0,000
Упевненість в собі	1 ^a	49 ^b	20 ^c	13,00	25,76	13,00	1262,00	-6,132 ^d	0,000
Позитивна самооцінка	1 ^a	51 ^b	18 ^c	16,50	26,70	16,50	1361,50	-6,310 ^d	0,000
Допитливість	0 ^a	5 ^b	65 ^c	0,00	3,00	0,00	15,00	-2,236 ^d	0,025

Показники самостійності	Негативні ранги	Позитивні ранги	Зв'язані ранги	Середній ранг (негативний)	Середній ранг (позитивний)	Сума рангів (негативних)	Сума рангів (позитивних)	Коефіцієнт (Т-Вілкоксона)	Рівень асимптотичної значущості (2-сторонній)
Ціннісно-смилова організація особистості	1 ^a	40 ^b	29 ^c	5,50	21,39	5,50	855,50	-5,525 ^d	0,000
Організація діяльності	4 ^a	48 ^b	18 ^c	19,12	27,11	76,50	1301,50	-5,701 ^d	0,000
Рішучість	3 ^a	52 ^b	15 ^c	25,67	28,13	77,00	1463,00	-6,004 ^d	0,000
Наполегливість	4 ^a	48 ^b	18 ^c	24,50	26,67	98,0	1280,00	-5,636 ^d	0,000
Самовладання (самоконтроль)	1 ^a	17 ^b	52 ^c	4,00	9,82	4,00	167,00	-3,589 ^d	0,000
Самостійність (незалежність)	3 ^a	49 ^b	18 ^c	21,50	26,81	64,50	1313,50	-5,762 ^d	0,000
Міжособистісна залежність-незалежність	51 ^a	18 ^b	1 ^c	39,70	21,69	2024,50	390,50	-4,911 ^d	0,000

Примітки до таблиці 1:

^a – величина показника після < величини показника до застосування тренінгової програми;

^b – величина показника після > величини показника до застосування тренінгової програми;

^c – величина показника після = величині показника до застосування тренінгової програми;

^d – підрахунок коефіцієнта (за Wilcoxon Signed Ranks Test) базується на негативних рангах.

Проведене дослідження також дало змогу з'ясувати специфіку вияву показника «міжособистісна залежність – міжособистісна незалежність» до та після застосування тренінгової програми. Визначено, що величини середнього, медіани, мінімального і максимального значень показника «міжособистісна залежність – міжособистісна незалежність» у досліджуваних загальної експериментальної групи зменшуються, водночас збільшуються величини стандартного відхилення, стандартної помилки середнього та дисперсії після запровадження розвивально-коригувального впливу, порівняно з відповідними величинами показників до його здійснення. З'ясовано також, що внаслідок запровадження тренінгової програми відбувся негативний зсув у вияві показника «міжособистісна залежність-міжособистісна незалежність» ($T = -4,911$ при $p = 0,000$) (табл. 1). Це вказує на те, що на континуумі «залежність – незалежність» зсув

параметру відбувається у напрямку від міжособистісної залежності до міжособистісної незалежності.

Зміни у вияві показників самостійності особистості зафіксовано на високому рівні статистичної значущості, що вказує на їх невипадковість і достовірність. До того ж встановлено, що у респондентів контрольної групи обчислювальні відмінності не відрізняються від казуальних.

Отже, одержані результати вказують на те, що внаслідок застосування тренінгової програми відбулися конструктивні зміни у вияві показників самостійності особистості юнацького віку. Так, покращилися характеристики, пов'язані з усвідомленням особистістю власних цінностей і життєвих намірів; прийняттям особистістю себе, своїх якостей, досягнень; довірою до себе і власних можливостей. Покращилося розуміння особистістю впливу внутрішніх чинників на свою активність, її спроможності самотужки здійснювати діяльність, досягаючи поставлених цілей. Позитивні зміни вказують на те, що внаслідок застосування тренінгової програми у досліджуваних експериментальної групи відзначається підвищення здатності до реалізації самостійного вибору, незалежність від впливу оточення. До того ж, підвищується спроможність особистості самостійно ухвалювати рішення щодо здійснення своєї активності, покращується її здатність до організації і структурування своєї діяльності, до визначення пріоритетів своїх учинків. Меншою мірою конструктивні зміни у вияві показників самостійності стосуються спроможності особистості ефективно функціонувати в умовах перешкод; контролювати поведінку в складних ситуаціях; самостійно розпочинати будь-яку справу; брати на себе зобов'язання і відповідати за результати власних дій; а також самостійно оволодівати новими знаннями, уміннями і навичками.

Висновки. Розроблений автором та впроваджений у практичну діяльність психолога тренінг застосовано з метою розвитку самостійності особистості: детермінант її самоініціації, саморегуляції, самореалізації, що активізують конструктивні тенденції у становленні цілісного образу «Я» особистості в юнацькому віці з урахуванням її гендерних особливостей: андрогінних, фемінних, маскулінних. З огляду на зазначене вище, можна стверджувати про те, що тренінг розвитку самостійності особистості в юнацькому віці в цілому є ефективним психологічним інструментом розвивально-коригувального впливу щодо формування найважливіших компонентів самостійності як

системної якості особистості: 1) ініціально-автономних аспектів самостійності; 2) регулятивних і вольових її аспектів; 3) аспектів, що пов'язані з реалізацією особистістю самостійного стилю власного життя.

Перспективи розробок у цьому напрямку вбачаються у подальшому дослідженні особливостей самостійності особистості відповідно до її гендерних характеристик.

References

1. Bakka Yu. V. *Teoretyko-metodolohichni aspekty vyvchennia problemy stanovlennia samostiinosti osobystosti* [Theoretical and methodological aspects of studying the problem of forming person independence]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia psykholohichni nauky*. 2021. Issue 11, pp. 10–15.

2. Bakka Yu. V. *Osoblyvosti stanovlennia osobystisnoi samostiinosti i bezporadnosti u osib yunatskoho viku* [Peculiarities of forming person independence and helplessness in youth]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia : Psykholohiia*. 2022. Vol. 33 (72). No 1, pp. 81–86.

3. Bibik N. M. *Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannia* [Competency-based approach: a reflexive analysis of its application] / *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraiynski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky*. Kyiv: «K.I.S.», 2004, pp. 45–51.

4. Voloshyna V. V. *Psykholohichna paradyhma aksiotekhnolohii pidhotovky maibutnoho psykholoha do profesiinoi diialnosti* [Psychological paradigm of axiotechnology for training the future psychologist for professional activity]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho un-tu imeni M. P. Drahomanova. Psykholohichni nauky*. 2014. No 43 (67), pp. 189–195.

5. Voloshyna V. V. *Spetsyfika proiavu hubrystychnoi motyvatsii v protsesi pidhotovky maibutnoho psykholoha* [Specificity of the manifestation of the Hubristic motivation in the process of training a future psychologist]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho un-tu imeni M. P. Drahomanova. Psykholohichni nauky*. 2015. No 2 (47), pp. 161–168.

6. Kletsyna Y. S. *Praktykum po hendernoi psykholohyy* [Workshop on gender psychology]. Moskva : Bukinist, 2003. 480 p.

7. Pavliuk M. M. *Dosvid rozrobky tekhnolohii rozvytku samostiinosti studenta* [Experience in developing technologies for the development of student independence]. *Aktualni problemy psykholohii*. 2018. Issue 11. Vol. (18), pp. 192–209.

8. Pavliuk M. M. *Psykholohiia rozvytku samostiinosti maibutnoho fakhivtsia* [Psychology of development of future specialist's independence]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 2019. 497 p.

9. Pavliuk M. M. *Subiektivnist u konteksti samostiinosti osobystosti* [Subjectivity in the context of personal independence]. *Aktualni problemy psykholohii*. 2016. Issue 11. Vol. 14, pp. 109–119.

10. Pet'ko L. V. *Vyvchennia hendernykh rolei ta vzaiemovidnosyn u simi zi studentamy*

VNZ na praktychnykh zaniattiakh z inozemnoi movy [Studying of gender roles and interaction in the family with the future social teachers in a higher education institution for the practice work in the process of foreign language learning]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 11. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika: zb. nauk. pr.* 2012. Vol. 14 (Part II), pp. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>

11. Pet'ko L. V. *Linhvo-pedahohichnyy potentsial kinostrichky «Ryms'ki kanikuly» (1953) u profesiyno-osobystistnomu stanovlenni studentiv* [Lingua-pedagogical potential of the film "Roman Holiday" (1953) in professional and personal becoming for students]. *Pedahohichnyy al'manakh: zb. nauk. pr. ; redkol. V. V. Kuz'menko ta in. Kherson : KVNZ «Khersons'ka akademiya neperervnoyi osvity», 2021. Vol. 48, pp. 157–165. doi: <https://doi.org/10.37915/pa.vi48.219>*

12. Pomytkina L. V. *Psykhologichni osoblyvosti realizatsii kompetentnisnoho pidkhodu v osviti* [Psychological features of the implementation of the competence approach in education]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykhologhiia. Pedahohika.* 2015. No 23, pp. 99–104.

13. *Psykhologu dlia roboty. Diahnostychni metodyky: zbirnyk* [For psychologist work. Diagnostic techniques]. 2nd. ed. Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandra Harkushi, 2012. 616 p.

14. Weinhold B. *Protyvozavysymost: behstvo ot blyzosty* [Counter-dependency: escape from intimacy]. Kamenets-Podolskyi: Aksyoma, 2009. 238 p.

15 Pet'ko L. V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in conditions of university and upbringing of moral and ethical values (on illustration of the phenomenon «honesty» and «lie»). *Intellectual Archive.* 2016. Volume 5. No. 1 (January). Toronto : Shiny Word Corp., Canada, pp. 98–111.

Translation of the Title, Abstract and References to the Author's Language

УДК 159.928.8:159.923]:305

Бакка Юлія. Активізація конструктивних тенденцій розвитку самостійності особистості в юнацькому віці з урахуванням її гендерних особливостей.

У статті *представлено* результати застосування авторського психологічного тренінгу, розробленого для активізації конструктивних тенденцій розвитку самостійності особистості в юнацькому віці з урахуванням її гендерних характеристик – андрогінних, фемінних, маскулінних. *Здійснено* аналіз ефективності застосування тренінгу розвитку самостійності особистості в юнацькому віці. Згідно моделі реалізації системи коригувально-розвивальних дій, показники самостійності було піддано вхідному контролю до здійснення психологічного впливу, вихідному контролю після запровадження психологічного впливу, порівнянню результатів вимірювання до та після психологічного впливу в експериментальній і контрольній групах досліджуваних. *Аналізу піддано* такі параметри опосередкованої самооцінки особистості, як-от: «внутрішня мотивація», «незалежність», «рішучість», «активність», «ініціативність», «відповідальність», «життєстійкість», «самопізнання», «упевненість в собі», «позитивна самооцінка», «допитливість». *Встановлено* також особливості вияву показників вольової організація особистості. У зв'язку з чим вимірювання здійснювалось за такими

показниками самостійності, як-от: «ціннісно-смилова організація особистості», «організація діяльності», «рішучість», «наполегливість», «самовладання», «самостійність як незалежність». З'ясовано специфіку вияву показника «міжособистісна залежність-міжособистісна незалежність» до та після застосування тренінгової програми. Встановлено, що тренінг розвитку самостійності особистості в юнацькому віці є ефективним психологічним інструментом формування найважливіших компонентів самостійності як системної якості особистості: ініціально-автономних аспектів самостійності; регулятивних і вольових її аспектів; а також аспектів, пов'язаних з реалізацією особистістю самостійного стилю власного життя.

Ключові слова: особистість юнацького віку, самостійність, самоініціація, саморегуляція, самореалізація, маскуліність, фемінність, андрогінія.

Література

1. Бакка Ю. В. Теоретико-методологічні аспекти вивчення проблеми становлення самостійності особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Вип. 11. С. 10–15.

2. Бакка Ю. В. Особливості становлення особистісної самостійності і безпорадності у осіб юнацького віку. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Психологія*. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 81–86.

3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 45–51.

4. Волошина В. В. Психологічна парадигма аксіотехнології підготовки майбутнього психолога до професійної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки*. 2014. № 43 (67). С. 189–195.

5. Волошина В. В. Специфіка прояву губристичної мотивації в процесі підготовки майбутнього психолога. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки*. 2015. № 2 (47). С. 161–168.

6. Клецина И. С. Практикум по гендерной психологии. Москва: Букинист, 2003. 480 с.

7. Павлюк М. М. Досвід розробки технологій розвитку самостійності студента. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т. XI. Вип. 18. С. 192–209.

8. Павлюк М. М. Психологія розвитку самостійності майбутнього фахівця: дис. ... докт. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2019. 497 с.

9. Павлюк М. М. Суб'єктність у контексті самостійності особистості. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. 2016. Т. XI. Вип. 14. С. 109–119.

10. Петько Л. В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*: зб. наук. пр. 2012. Вип. 1 (ч. II). С. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>

11. Петько Л. В. Лінгво-педагогічний потенціал кінострічки «Римські канікули» (1953) у професійно-особистістному становленні студентів. *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр. ; редкол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 48. С. 157–165.

12. Помиткіна Л. В. Психологічні особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2015. № 23. С. 99–104.

13. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник [Текст] / [уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]. 2-ге вид., виправл. Ужгород : Вид-во Олександра Гаркуші, 2012. 616 с. : іл.

14. Уайнхолд Б. Противозависимость: бегство от близости: пер. с англ. Е. Бабенко, Г. Смолин. Каменец-Подольский : Аксиома, 2009. 238 с.

15. Pet'ko L. V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in conditions of university and upbringing of moral and ethical values (on illustration of the phenomenon «honesty» and «lie»). *Intellectual Archive*. 2016. Volume 5. No. 1 (January). Toronto : Shiny Word Corp., Canada, pp. 98–111.